

Tricolor d'Amour
Historisk opslag

DEN STØRE FRANSKE REVOLUTION

Frankrigs økonomi var elendig, og deltagelsen i USA's uafhængighedskrig var mere, end den kunne klare. Derfor blev det nødvendigt at indkalde stænderne, og så tog begivenhederne fart.

Revolution betyder omvæltning, og den store Franske Revolution i 1789 levede fuldt op til denne betegnelse. Den omstyrede et udueligt og handlingslammet kongedømme. Den gjorde op med adelens og Kirkens magt, og den indførte religionsfrihed. Den vedtog en erklæring om menneskerettigheder, som gjorde et

stærkt indtryk på samtiden. Og den vedtog en ny grundlov, der byggede på Montesquieus ideer.

Men revolutionen formåede ikke at fastholde sine egne idealer. Snart udviklede den sig til en magtkamp, hvor taberne blev henrettet. For alt for mange blev revolutionen symboliseret

af den frygtelige guillotine, som uden nåde huggede hovedet af de folk, som bagbundne blev ført til den på skramlende kærre. Foran dødsmaskinen så man strikkende kvinder, der med fryd så, hvordan revolutionens fjenders blod sprøjtede ud på Revolutionspladsen, mens hovederne blev anbragt i store kurve.

Denne frygtelige iscenesættelse af henrettelserne kom til at præge folks opfattelse af revolutionen. I virkeligheden var det samlede antal af døde formentlig langt mindre end ved andre voldsomme begivenheder.

ET VELSTÅENDE LAND

Men hvorfor kom revolutionen, og hvorfor blev den så voldsom? Frankrig var jo ikke dårligt stillet, snarere tværtimod. Med sine 26 millioner mennesker var landet det tættest befolkede store land i det vestlige Europa, og bønderne havde det bedre end i de fleste andre lande. Således ejede ikke færre end 40 procent af dem deres egen jord. Også borgerne havde det godt, og de havde tilsammen en større andel af Frankrigs jord end adelen. Som i andre lande var der et betydeligt antal af jordløse bønder og fattige byboer, men de spillede normalt ikke nogen væsentlig rolle.

Det største problem var statens gæld, men den var trods alt kun en tredjedel af den gæld, som englænderne havde - set i forhold til befolkningen. Logisk set burde Frankrig aldrig have haft en revolution.

ET UDUDELIGT STYRE

Når revolutionen kom, skyldtes det først og fremmest, at landets ledelse var elendig. Statens indtægter var for små. Men adelen var fritager for skatter, og en stor del af de øvrige skatter nåede aldrig frem til kongens kasse. Derfor havde man optaget store lån, og over halvdelen af indtægterne gik efterhånden til at betale renterne af den voksende gæld.

Derfor blev det en katastrofe for Frankrig, at man gik ind i krigen mellem England og de amerikanske kolonier i 1778. Det gjorde den økonomiske situation endnu værre end før. En beslutsom og dygtig konge kunne have rettet op på situationen, men Ludvig 16. var hverken beslutsom eller dygtig.

INDKALDELSEN AF STÆNDERNE

Den 16. august 1788 måtte den franske statskasse standse sine betalinger. Kongen måtte derfor indkalde stænderne, som ikke havde været samlet i hele Enevældens tid. De mødtes den 5. maj 1789.

Der var tre stænder. Første stand var den gejstlige og bestod af biskoper og præster. Den anden var adelen og den tredje, *Tredjestand*, bestod af repræsentanter for den øvrige befolkning. De fleste kom fra det velhavende borgerskab, men der var også præster og adelige, der som følge af deres overbevisning havde valgt at gå sammen med borgerne.

Derimod var der ingen repræsentanter for almindelige bønder og arbejdere. Det forhindrede dog ikke Tredjestands ledere i at betragte sig som de egentlige repræsentanter for Frankrigs befolkning. Deres holdning blev særlig klart udtrykt af præsten Sieyès, som kort før samlingen havde skrevet pjecen »Hvad burde Tredjestand være?«. Den blev på kort tid solgt i 30.000 eksemplarer, og præstens formulering af Tredjestands situation gav genlyd.

»Hvad er Tredjestand? Inter.«

»Hvad burde Tredjestand være? Alt.«

»Hvad forlanger Tredjestand at være? Nøget!«

NATIONALFORSAMLINGEN

584 af stændernes medlemmer kom fra Tredjestand mod 270 repræsentanter for adelen og 291 for gejstligheden. Derfor var det afgørende, hvordan man stemte. Stemte hver stand for sig, ville gejstlighed og adel kunne vinde 2-1. Stemte man derimod samlet efter principper én mand én stemme, kunne Tredjestand få sin vilje igennem. Men selv det afgørende spørgsmål om afstemningsreglerne havde den passive regering overladt til forsamlingen selv at blive enig om.

Efter syv ugers frugtesløs debat slog Sieyès til. Han overtalte medlemmerne af Tredjestand til den 17. juni at danne en nationalforsamling, som folk fra de øvrige stænder kunne

TIDSLINJE

1774
Ludvig 16. bliver fransk konge.

1778
Frankrig går ind i den amerikanske frihedskrig.

1788
Den franske stat standser sine betalinger.

1789
Stænderne indkaldes Bastillens fald. Kongen tvinges bort fra Versailles.

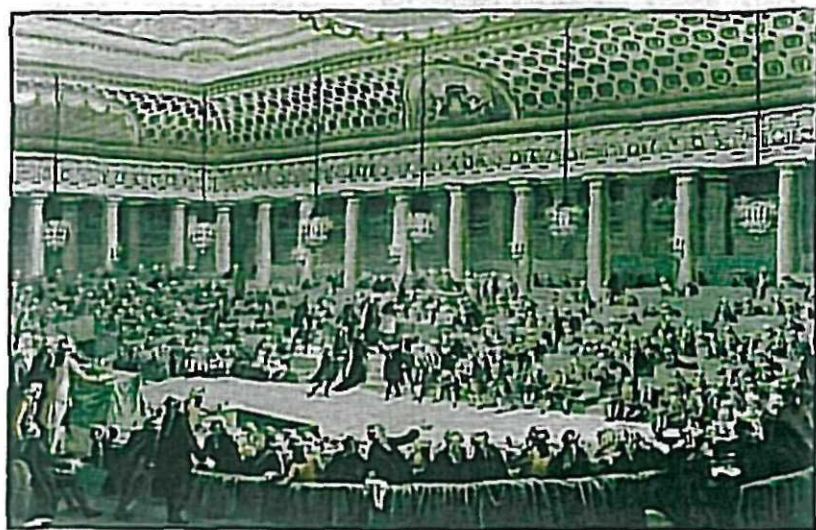
1791
Ny grundlov. Kongens flugt mislykkes.

1792
Krig mod Østrig og Preussen. Kongeparret fængsles Septembermyrderierne.

1793
Ludvig 16. henrettes. Rædselsperioden begynder.

1794
Danton og Robespierre henrettes. Rædselsperioden ophører.

Stormen på Bastillen den 14. juli 1789. Den gamle fæstning blev brugt som fængsel og stod som symbol på kongernes tyranni. Kommandanten blev dræbt, og syv lasladede fanger blev i triumf trukket gennem byen. Bagefter blev fæstningen revet ned.

«L'Assemblée Nationale»

Dette farvelagte stik af Isidore Helman viser det afgørende møde i Nationalforsamlingen natten mellem den 4. og 5. august 1789, hvor flertallet vedtog at afskaffe alle standsprivilegier. Beslutningen medførte store økonomiske tab for adelen og ikke mindst for gejstligheden, der blandt andet mistede alle indtægter af tienden, som ganske enkelt blev afskaffet. Bibliothèque nationale de France i Paris.

KAMPEN MOD KIRKEN

Bastillen var ikke den eneste bygning, der blev nedrevet under revolutionen. Det samme gjaldt et antal af klostre, deriblandt det prægtige kloster i Cluny i Sydfrankrig. Samtidig skete der store ødelæggelser af kunstværker i de franske kirker.

I det hele taget var mange af de revolutionære ledere fjendtligt stemt over for Kirken, som de betragtede som kongemagtens forlængede arm. Derfor afskaffede de også den kristne kalender og indledte en ny tidsregning, der indledtes den 22. september 1792. Den indeholdt tolv måneder, der hver var på tre 10-dages perioder med den sidste af de 10 dage som fredag. Hertil blev ved årets slutning lagt fem eller seks dage, så man ikke kom bagefter den almindelige tidsregning.

Under revolutionen blev også gudstjenesten indstillet i de fleste kirker, og Notre-Dame blev gjort til »Fornuftens Tempel« i efteråret 1793. I april 1794 indførte Robespierre dyrkelsen af et Højeste Væsen – en religion, som han selv skrev trosartiklerne til. Kort efter blev Robespierre imidlertid henrettet, og den gamle tidsregning blev genindført i 1806.

slutte sig til. Den nye forsamling samledes i boldhussalen i Versailles. Her aflagde den den 20. juni ed på ikke at ville forlade salen, før den havde skrevet en grundlov.

Ludvig 16. gav tre dage senere ordre til, at stænderne skulle holde møde hver for sig. Men medlemmerne af Tredjestand blev siddende. Og da kongens ceremonimester kom for at gentage ordren, fik han svar på tiltale fra den unge grev Mirabeau, som nok var af adelig slægt, men alligevel havde sluttet sig til Tredjestand.

»De har ingen stemme her,« råbte han. »De har heller ingen ret til at tale her. Sig til Deres herre, at vi er her efter folkets vilje, og at vi kun viger for bajonetterne!«

KONGEN TVINGES TIL PARIS

Kongen havde dog ikke givet op. Han afskedigede sin ledende minister Jacques Necker, der var venligt stemt over for Tredjestand, og trak soldater til Versailles.

Der vakte så voldsom harme i Paris, at byens borgere den 14. juli stormede Bastillen. Begivenhederne fik i første omgang kongen til at trække soldaterne bort og til at genudnævne Necker. Men uroen fra Paris bredte sig til landdistrikterne, hvor oprørske grupper angreb de store herregårde og lod dem gå op i luer. Det fik Nationalforsamlingen til at gennemføre vidtgående ændringer af det franske samfund. Skattefriheden for adelen blev ophævet, og det samme gjorde hoveri og livegenskab i de områder, hvor det fandtes. Herremændenes ret til at dømme folk i deres område blev afskaffet, og det fastsloges, at alle franske borgere havde ret til at søge offentlige embeder.

Men Ludvig 16. nægtede at underskrive disse love og trak igen soldater til Versailles. Det førte på ny til en kraftig reaktion fra Paris, der nu blev regeret af en *kommune*. Den bestod af de parisiske borgere, der havde haft stemmeret til stænderforsamlingen. Dens talerør var bladet »L'Ami du Peuple« (»Folkevennen«), der blev redigeret af lægen Marat, som ønskede vidtgående ændringer af det franske samfund.

På Kommunens og Marats opfordring gik 5000-6000 kvinder fra Paris til Versailles og krævede, at kongen og dronningen kom til Paris for at skaffe dem brød. Frankrig var nemlig netop i 1788 blevet ramt af en dårlig høst, der havde fået brøder til at blive en mangelvare i byerne.

Kvindernes optog havde nok ikke i sig selv gjort udslaget. Men de blev fulgt af 20.000 velbevæbnede mænd fra den nationalgarde, som Kommunen havde oprettet. Kongen bøjede sig og flyttede fra Versailles til slotet Tuilerierne i Paris. Dermed var han helt i de revolutionære kræfters vold.

EN GRUNDLOV VEDTAGES

De første to år var forholdet dog nogenlunde fredeligt mellem kongen og folkene bag Nationalforsamlingen. Der blev som nævnt vedtaget en erklæring om menneskerettighederne, hvis udgangspunkt var, at menneskene fødes frie og forbliver frie og har lige rettigheder. Den fastslog, at ingen måtte forulempes for deres meninger – selv de religiøse – og at alle måtte antages for uskyldige, indtil det modsatte var bevist.

Der vedtoges også en grundlov, som byggede på Montesquieus ideer om deling af magten. Kongen fik med denne grundlov en stærkt indskrænket rolle, selvom han stadig selv kunne vælge sine ministre. De egentlige beslutninger blev truffet i den lovgivende forsamling, *Nationalkonventet*, som fik 745 medlemmer. De love, som det vedtog, kunne kongen ganske vist kræve udsat, men udsættelsen gjaldt kun i to år.

Der krævedes en vis indtægt for at have valgret, men fire millioner franske mænd havde alligevel ret til at stemme. Det var næsten 60 procent af de voksne mænd – en andel der ikke engang blev nået i den danske grundlov af 1849. Den franske grundlov trådte i kraft i september 1791.

DET MISLYKKEDE FLUGTFORSØG

»Rejs bort fra Paris!« Det var det råd, Ludvig 16. fik af grev Mirabeau, efter at han i april 1790 havde ladet sig bestikke til at træde i kongens tjeneste. Men som sædvanlig var Ludvig 16. for langsom. Han flygtede først året efter, og flugten var arrangeret så dårligt, at kongen i grænsebyen Varennes i Lorraine blev standset af folk, der kunne genkende kongen fra portrættet på de franske pengesedler.

Ludvig bevarede sin titel som konge, men den mistede nu ethvert indhold. Og hans skæbne blev beseglet, da Frankrig i 1792 kom i krig med Østrig og Preussen, som på forhånd havde erklæret, at de ville genindsætte kongen i hans gamle rettigheder.

METERSYSTEMET

På ét bestemt punkt nåede revolutionen at få varig betydning. Det gjaldt indførelsen af et helt nyt system for mål og vægt. Dets grundelement var meteren, der kom af det græske ord metron, der betyder mål.

Det vedtoges, at meteren skulle være en tilmilliontedel af afstanden mellem ækvator og Nordpolen, og at en kubikmeter skulle svare til 1000 liter. Vægten af en liter vand blev endelig fastsat til et kilogram.

Meterens længde blev fastlagt på grundlag af en opmåling af afstanden mellem Dunkerque i Frankrig og Barcelona i Spanien, der ligger på samme længdegrad. Helt præcis var målingen dog ikke, for afstanden fra ækvator til Nordpolen er faktisk knap 10.001 km. Metersystemet slog for alvor an efter 1875, og i Danmark blev det fuldt gennemført i 1907. I England bevaredes dog et ældre målesystem til 1985, og i USA er metersystemet endnu ikke indført.

Krigen blev startet på foranledning af den politiske gruppe, som blev kaldt *girondinerne*, fordi mange af dem kom fra Gironde i det vestlige Frankrig. Men Frankrig var slet ikke forberedt på krig.

KONGEN BLIVER AFSAT

De fjendtlige styrker var ledet af hertugen af Braunschweig. Da han havde fået organiseret sin hær, udsendte han den 25. juli en trussel mod franskmændene: Hvis der skete kongeparret overlast, ville de skyldige blive henrettet, og deres huse brændt. Denne tåbelige erklæring var udformet af den franske konges hof, der nu som før var blottet for enhver sans for virkeligheden. Erklæringen stemplede jo kongeparret som forrædere.

Den 9. august kom meddelelsen om hertugens trussel til Paris. Den skabte stor ophidselse, og dagen efter stormede borgere fra Paris ind i Tuilerierne og dræbte kongens garde, hvorpå Ludvig 16. og hans dronning blev sat i fængsel. Ludvig blev afsat som konge, og der blev indkaldt en ny grundlovgivende forsamling.

SEPTEMBERMYRDERIERNE

Ophidselsen blev endnu større, da det kort efter blev afsløret, hvor elendigt forberedt landet var på krig. Den 19. august overskred de fjendtlige tropper grænsen, og blot to uger senere havde de erobret fæstningen Verdun. Dermed stod de kun 200 km fra Paris.

Det førte til Septembermyrderierne. På Kommunens opfordring stormede rasende

Marie-Antoinette blev som dronning betragtet som let-sindig og helt uden politisk fornemmelse. Men hun bar sin fængsling og nedværdigelse med stor værdighed. På dette maleri af en ukendt kunstner ses dronningen i sørgedragt i sin celle i Conciergeriet, det store fængsel i Paris, der rummede de fleste af revolutions-tidens ofre. Om halsen bærer hun en medaljon med portrætter af sine to børn, og på bordet står en buste af den nyligt henrettede Ludvig 16. med hans testamente slået op ved siden af. Den 16. oktober 1793 blev hun selv guillotineret. Musée Carnavalet (Paris' bymuseum).

borgere ind i fængslerne og myrdede løs blandt fangerne, hvoraf mange var blevet sat i fængsel, fordi de var mistænkt for at være på kongens side. På kun fem dage mistede over tusind livet. På det tidspunkt havde girondinerne for længst forladt regeringen, og magten var gået over til mere radikale kræfter under ledelse af justitsminister Danton.

SMÅBORGERSKABETS SEJR

Danton og hans støtte, Desmoulins, ønskede at komme af med girondinerne, som efter deres mening kun ville flytte magten fra kongen til det rige borgerskab. I denne kamp søgte de forbundsfæller i det lavere borgerskab i Paris.

Danton og andre yderliggående politikere blev kaldt *sansculotter*. Navnet betyder »uden knæbukser« og skyldtes, at sansculotterne gik

med lange bukser i modsætning til det rige borgerskab, der gik med knæbukser.

Danton havde heldet med sig. Den 19. september vandt de franske styrker en mindre sejr i slaget ved Valmy øst for Reims over en preussisk hær, og kort efter trak hertugen af Braunschweig sine styrker tilbage. Det skyldtes først og fremmest sygdom blandt hans soldater, men i Frankrig var jubelen stor.

Den 21. september vedtoges det at gøre Frankrig til republik, men Danton ville gå videre. Han fik Nationalkonventet til at afsige dødsdom over Ludvig 16., og den 21. januar 1793 blev kongen henrettet. Girondinerne var modstandere af kongens henrettelse, men de blev stemt ned, og den 2. juni blev de ledende girondinere fængslet ved et kup mod den lovgivende forsamling.

RÆDSELSPERIODEN

Det følgende år var Frankrig styret af *Velfærdsudvalget*, som var Nationalkonventets udøvende organ. Udvalget blev ledet af juristen Robespierre, som var aldeles hensynsløs i sin kamp for Revolutionen. Perioden kaldes også for Rædselsperioden.

Guillotine blev Robespierres vigtigste redskab. I begyndelsen fik de tiltalte en kortvarig retsproces, men som tiden gik, blev den mere og mere indskrænket. Til sidst fik de tiltalte ikke engang mulighed for at sige noget til deres eget forsvar. Dømmerens vilje var alene afgørende.

De første ofre for Rædselsperioden var girondinerne og dronning Marie-Antoinette, men snart efter kom også turen til de mere vidtgående blandt de revolutionære. Den 6. april 1794 blev Danton henrettet, efter at han havde opfordret til, at man begrænsede antallet af henrettelser. Blandt de henrettede var også astronomen Bailly, som havde været den første formand for Nationalforsamlingen. Han var en fremragende videnskabsmand, og Robespierre blev derfor opfordret til at skåne ham. »Revolutionen har ikke brug for astronomer!« var Robespierres korte svar.

Til sidst blev frygten for Robespierre så stor, at de endnu overlevende modstandere fik ham arresteret. Og den 28. juli måtte også Robespierre lægge hovedet under guillotine sammen med de sidste af hans tilhængere. »Revolutioner æder deres egne børn,« siger

man. Det passer i hvert fald på Den Franske Revolution!

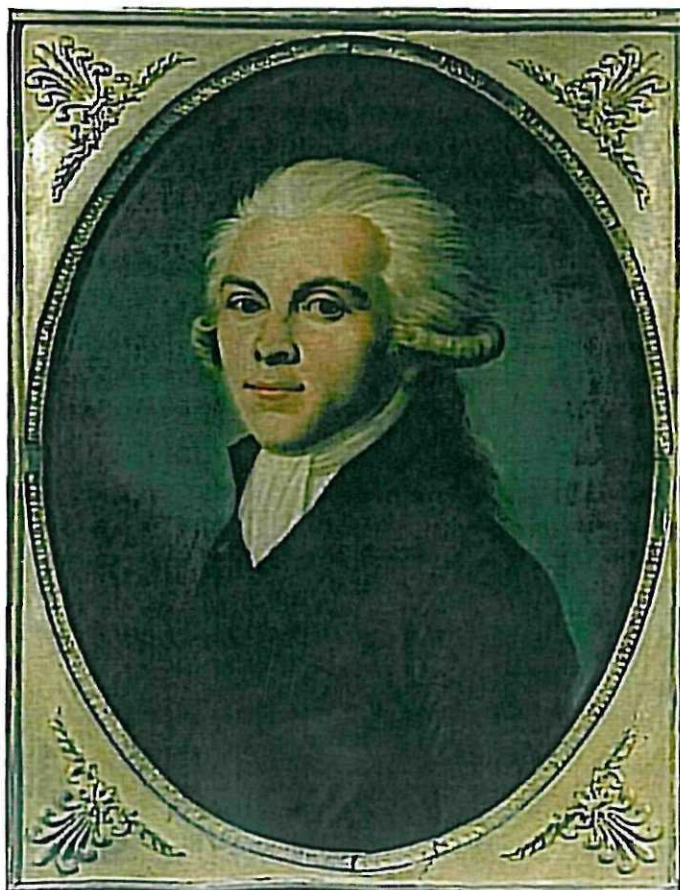
MAGTEN TIL BORGERSKABET

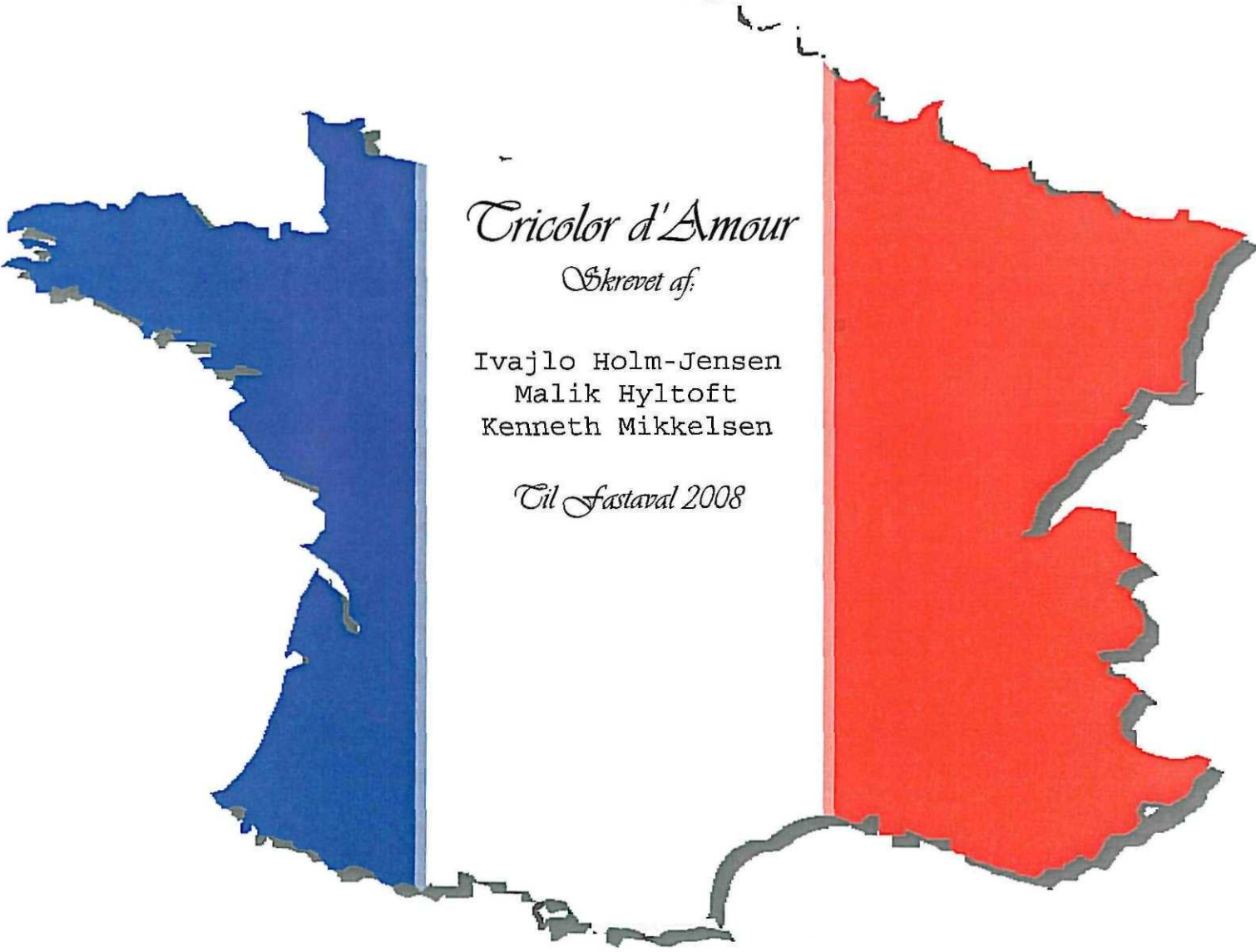
At årene 1793-1794 blev præget af terror, hang sammen med, at Frankrig var i krig. Under en krig får de ledende særlig meget magt og dermed også mulighed for at misbruge den. Og det styrkede folk som Danton og Robespierre, at de franske tropper klarede sig godt.

For at slå fjenden tilbage havde man indkaldt hundredtusinder af værnepligtige. Til sidst var 650.000 mand under våben. De havde ikke nogen særlig militær uddannelse, men de var mange nok til at drive fjenderne bort og slå de oprør ned, der var rundt omkring i Frankrig.

Efter Robespierres fald fik borgerskabet igen magten, selvom det nye styre stod på svage fødder. Der truedes nemlig på samme tid af sansculotterne, der savnede Robespierre, og af royalisterne, der ville genindføre kongedømmet. For at bevare deres stilling måtte de nye magthavere søge støtte i hæren. Det banede vejen for Frankrigs nye stærke mand, Napoleon Bonaparte.

Robespierre var inden sin tid som politiker advokat og var anerkendt for sin ubestikkelighed. Men for de fleste blev han indbegrebet af det rædselsherredomme, der herskede i revolutionens sidste tid. Maleri af ukendt kunstner på slotsmuseet i Versailles.

Tricolor d'Amour

Skrevet af:

Ivajlo Holm-Jensen
Malik Hyltoft
Kenneth Mikkelsen

Til Fastaval 2008